

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN ODLAR YURDU UNİVERSİTETİ**

**“GÜLÇÜLÜK V YA İLLA DIRMA”
FƏNNİ ÜZRƏ TƏDRİS**

PROQRAMI

**AOYU-nin biologiya və aqronomluq fakültəsinin
tələbələri üçün**

BAKI - 2011

“Gülçülük və ya ılla dırma” fənni üzrə tədris

PROQRAMI

*AOYU-nin biologiya və aqronomluq fakültəsinin
tələbələri üçün*

*Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin
17. 12. 2010-cu il tarixli 1648 sayılı əmri ilə
fənn proqramı kimi təsdiq edilmişdir.*

BAKİ - 2011

Az 2

“Gülçülük və ya ılla dırma” fənni üzrə tədris proqramı
Azərbaycan Odlar Yurdu Universitetinin biologiya və aqronomluq
fakültəsində hazırlanmışdır.

Tərtib etdi: k. t. e. d **M.A.Yusifov**

Rəyçilər: k. t. e. n **M.N.M İmmamova**
b. e. n dosent **.T. Şirvanlı**

Elmi redaktor:k. t. e. n **L.Q.Sadıxova**

G R

Respublikamızın halisinin rifah halının durmadan yaxılla dırılmasında kənd təsərrüfatı məhsullarının bolluğunu yaratmaqla yana mədəni rifah halının yüksəlməsinə geniş yer verilir. Belə ki, hər rayon, qəsəbə və şəhərinin yaşılla dırılması, yeni parkların salınması, mədəni-mədəniyyət sahələrində binalarının, ayrı-ayrı binaların, idarələrin tikilməsi ilə əlaqədar olaraq dekorativ bitkilər, o cümlədən ağac, kol, çiçək bitkilərinin tətbiqatmaqdadır. Bu tədbirlərlə hər kənd və qəsəbələrində daha da abadlaşdırılması, o cümlədən yaşıllıqların genişləndirilməsilə əlaqədardır. Park və bələdiyyə küçə yaşıllıqlarının daha gözəl görünməsi ağac və kollarla bəzəmə, istifadə olunan gül-çiçək bitkilərindən çox asılıdır.

Gül xalqımızın həyatında geniş rol oynayaraq ən inkişaflılıqların bəzəyi, əlverişli və ailəliklə rəndə, bayramlarda süfrələrlə bəzəməyə, qohmanları, ali və orta məktəbi bitirən gəncləri, yeni ailə quran insanları təbrik etmək üçün istifadə olunur. Ona görə də gül, çiçək və bəzək bitkilərinin geniş miqyasda kəlib becərilməsinə nail olmaq lazımdır. Bunun üçün həmişə bitkilərin bioloji xüsusiyyətlərini, kəlib becərilmə qaydalarını dərinləndirən rəhbər insanlara bu işdə köməklik göstərmək böyük zərurətdir. Buna görə də bu sahəni bilərənlər üçün hazırlanması çox vacib məsələdir. Bu baxımdan **“Gülçülük və Yaşılla dırma”** fəninin **“Aqronomluq”** fakültetində tədris olunması böyük həmişəyə təklifdir.

Bölmə

Gülçülük və yaşılla dırmanın həmişəyə təklifi. Xalqın mədəni rifah halının yüksəlməsində gül, çiçək və dekorativ bitkilərin rolu hər rayon, qəsəbə və şəhərinin yaşılla dırılması, yeni parkların salınması ilə əlaqədar olaraq dekorativ bitkilər, o cümlədən ağac, kol və çiçək bitkilərinin tətbiqat

batın artması. Bir çox çiç k bitkil rini xalq t s rrüfatının müxt lif sah l rind efir ya ı, r ng, boya, d rman v s. m qs dil kilib bec rilm si.

Güll r l b rab r hal-hazırda otaq bitkil rinin d insanlar t r - find n geni istifad olunması. Otaq bitkil ri m nzill rin, i otaqlarının, istirah t v müalic mü ssis l rinin daxili ya illa dırılmasında geni istifad edilm si. Vaxtının çoxunu örtülü raitd keçir n bir çox adamlar üçün dibç k bitkil ri onları t bi tl la- q l ndir n yegan vasit dir.

B zi bitkil rin ifraz etdikl ri madd l rin insanlara faydalı t - sirini n z r alaraq onlardan s b sisteminin, görm qabiliyy tinin, burun-bo az sisteminin, a ciy rl rin v s. müalic sind bitkil rin yanında oturaraq onlarla n f s alınması.

Gülçülüyn qısa inki af tarixi.Müasir park v ba larımıza göz llik ver n çiç kli bitkil rin m l g lm tarixinin t ba ir dövrün aid olmaqla yana ı, 110 min il hesab edilm si. nstanların çox q dimd n çiç k bitkil rind n, o cüml d n çiç kl rind n müxt lif m qs dl rl istifad etm l ri. Fransada kaha divarlarında q dim insanlar t r find n ç kilmi kill rd çiç kd n istifad olunması, onlardan klill r düz lm sinin t svir olunması.

On min il bundan qabaq insanların kinçiliy ba laması il laq dar olaraq bir çox xeyirli bitkil rin, meyv , t r v z, d rman, b z k v s. bec rilm sin ba lanması. lk ba ların m l g lm si insanların m d niyy tinin inki afi il laq dar olması. n q dim m d niyy t umerl rin m d niyy ti hesab olunması (4-cü min il eramızdan vv l). O dövrd n qalan sarayların xarabalıqları göst rir ki, onlar h l o vaxtdan ba çılıqla da m qul olmu lar. K nd t - s rrüfatının v ba çılı n q dim Misird d çox inki af etm si.

Eramızdan vv l V srin birinci yarısında h m nil r süla- l sinin sasını Kir ranın ilk ba banı hesab olunması. Onun saldırdı ı n m hur ba lardan birinin Cahar-ba ı adlanması. Cahar- ba ın t crüb sind n sonralar yunanların, r bl rin, Bahur dövründ Hindistanda hindlil rin, ispanların v b. istifad etm l ri. Bu s- lınan ba larda xırnik palması, nar, jasmin, bir çox dig r meyv v t r v z bitkil ri kilib bec rilm si.

Çin imperatoru Tani Sun (713-756-cı il) ba çılıqla yaxından

maraqlanması. Onun dövründə bitkiləri kənd üçün xüsusi saxsı qabların hazırlanması.

Azərbaycan xalqının gülə olan həvəsi təsviri sənətlərində öz əksini tapması-misələn saxsı qabların, xalçaların üzərində bir çox güllərin təsviri.

Bölmə

Çiçək bitkilərinin becərilməsi üçün lazım olan əsas amillər.

Çiçək bitkilərinin boy və inkişafı üçün ətraf mühitin böyük rolu olması. Bu mühitin əsas amilləri istilik, işıq, su və torpaq rətidir. Çiçək bitkilərinin böyüyüb inkişaf etməsi torpağın həmiyyətinin böyük olması. Torpaq bitkilərin əsas qida mənbəsidir. Ayrı-ayrı çiçək bitkilərinin torpaq xassələrinə tələbatı. Torpağın xassələrinin mülkiyyətini ana qatdan (süxurdan), üzvi maddələrin çürüməsi kömək edən göbələk, bakteriya və heyvanlar aləmindən, bitki örtüyündən və iqlimdən asılı olması.

Çiçək bitkiləri üçün torpağın yumşaq olması. Yumşaq torpaqda su, hava rejiminin yaxşı tənzimlənməsi, yararlı bakteriyaların inkişafına, istilik rejiminin yaxşılaşdırılmasına, faydalı mikroorqanizmlərin artmasına imkan yaratması.

Torpağın rütubətliyi əsasən yağın və qrup sularının hesabına mülkiyyəti. Torpağa yağmurun yaxşı çökməsi və torpaqdan az buxarlanmasına yumşaq torpağın müsbət rolu. Bitkilərin rütubət tələbatı onların bioloji xüsusiyyətlərindən və vegetasiyanın uzunluğundan asılı olaraq dəyişir. Bitkilərin normal böyüyüb inkişaf etməsi işığın gücündən, onun spektral tərkibindən, işıqlanma müddətindən və s. asılıdır. Açıq sahədə gün işığının gücü rayonun coğrafi yerindən asılı olaraq dəyişir. İşığın köməyi ilə bitki qeyri-üzvi maddələr üzvi maddələrə çevrilir. Çiçək bitkilərinin işıqlanma tələbatlarının görə 3 qrupa ayrılması:

- 1) uzun gün sevən bitkilər
- 2) qısa gün sevən bitkilər
- 3) neytral bitkilər

Qısa günlü bitkilər kartof gülü (georgin), kala, payız gülü və s. Uzun günlü bitkilər əsasən rayonlarında bitən bitkilər daxildir.

Bura k p n keçik, qar aso anı, süs n v s. daxildir. Neytral bitkil r zanbaq, n rgiz, da lal si, q r nfil. 1 m intensivliyin gör bitkil rin i iqsev n, kölg sev n v kölg y davamlı qruplarına bölünm si.

Çiç k bitkil rinin bec rilm qaydaları v çoxaldılma üsulları. Çiç kl r m i timizin b z yi kimi, bizi sevindir n varlıq kimi. Çiç k bitkil rinin bec rilm si i inin sah nin seçilm sind n, torpa ın hazırlanmasından, bitkil rin kilm sind n v onlara qulluq edilm sind n ibar t olması.

Sah nin seçilm si. Çiç k bitkil rini kib bec rm k üçün sah - ni seçdikd onların bitm raitin olan t labatının n z r alınması. Çiç k bitkil rini bec rm k üçün ayrılan sah düz relyef , münbit torpa a malik olmaqla, sas kül kl rd n mühafiz olunması. Suvarma m qs dil sah nin su il t min olunması. Torpa ın bec ril n bitkil rin xüsusiyy tind n v torpa ın t rkibind n asılı olaraq 25-40 sm d rinlikd umlanması. Ancaq kol bitkil ri üçün-qızılgül, yas m n v topulqa üçün umlanmanın d rinliyini 40-60 sm- çatdırılması. Yaz dövründ torpa ı qara umda saxlanaraq alağ otlarını m hv etm k üçün bir neç d f kultivasiyanın aparılması. Torpa ı yum altmaqla sah y verilmi mineral gübr l ri torpa a yaymaq v qalan alağların m hv edilm si.

Yum altma i l rinin c rg aralarında v c rg l rd aparılması. Bununla b rab r alağların m hv edilm si. Alağlarla mübariz d kimy vi vasit l rd n, herbisidl rd n istifad olunması. Bitkil rin kilm si. Açıq sah d çiç k bitkil rinin l kl r v ya ırımlara kilm si. kin zamanı bitkil -bitki arasının kil n çiç k bitkil rin bioloji xüsusiyy tl rind n, torpağ iqlim raitind n asılı olaraq mü yy nl dirilm si. Qızılgül kollarının c rg l rd bitki arasının 30-70 sm v c rg arasının 100-150 sm götürülm si. So- anaqlı, so anaqlı-yumrulu çiç k bitkil rind n da lal si, sün- bülçik, n rgiz, qar aso anı l kl r kildikd c rg arasının 20 sm, c rg l rd is bitki arasının 15 sm qoyulması.

Bitkil r qulluq. Bitkil r sas qulluq i l rinin suvarmadan, alağ otların t mizl nm sind n, torpa ın yum aldılmasından v lav yeml m gübr l rinin verilmi sind n ibar t olması. Vegetasiya rzind çiç k bitkil rinin xüsusiyy tl rind n asılı olaraq

onların 3-14 d f v ya daha çox suvarılması.

Birillik, ikiillik v çoxillik çiç k bitkil ri. Birillik çiç k bitkil r q r nfil, gülüm bahar, xoruz pipiyi, k p n k çiç k, qurda zı, m xm r gülü, minaçiç yi, petiniya, p rp r n, sinniya sürv nin v s-nin aid olması.

Q r nfil cinsin dünyada 300, keçmi ittifaqda 80, az rbaycanda is 26 növünün yayılması. Çin q r nfil v onun q r n-filkimil r f sil sin aid olub birillik çiç k bitkisi olması. Çin q r nfilinin n çox yayılmı çe idi alçaqboylu tünd-qırmızı r ngli s db r çiç kli Brilliant sortudur. Bu sort çiç kli r salmaq üçün v el c d çiç kli r k narında canlı ç p r kimi istifad olunması.

Xoruz pipiyi (Celosiya L). Penc rkimil r f sil sind n olub ya il v qırmızı yarpa a v göz l çiç k qrupuna malik olması. Çiç kl rinin xoruz pipiyini xatırlatması. Xoruz pipiyini çiç kli r salmaqla b rab r dibç k bitkisi kimi, el c d gül almaq üçün istifad olunması. kiillik çiç k bitkil rin alab z k b növ , tirli noxud, Holland q r nfil, Qız çiç yinin v s-nin aid olması. Alab z k b növ (Viola tricolor). B növ cinsinin Yer kür sinin mülayim iqlim qur aqlarında 400-d n çox, Qafqazda 32, Az rbaycanda is 22 növünün bitm si. Alab z k b növ respublikamızda m d ni kinçilikd ikiillik v çoxillik bitki kimi bec rilm si. Kökümsovları nazik, z rifdir. Gövd sinin çox z if olub, hündürlüyünün 10-25 sm- q d r qalxması. Çiç yin r nginin tünd-b növ yi, a v yaxud ç hrayı olması. Toxumlar v ya il q l ml rl (pöhr l rl) çoxalması. itill rin hazırlanması, açıq sah y kilm si v kind n sonra bitkil r qulluq olunması.

Çoxillik çiç k bitkil rin Azfodelina, Bir otu, Buynuzba , Ciri , Da lal si, g mirci so an, linotu, X dic gülü, kann, kartofgülü, Qar a so anı, Qass hl bi, Qulancar v s-l rin aid olması.

Da lal si (Tulipal L.). Zamba kimil r f sil sin aid olması. Dünyada 140-dan çox, keçmi ittifaqda 83, Qafqazda 12, Az rbaycanda is 8 növünün olması. Çoxillik bitki olmaqla, yeraltı orqanının so anaq olması. Yarpaqları 3-10 d d sap v x ttke - killi olması, hündürlükl ri növl rd n asılı olaraq 15-60 sm- q d r qalxması. L ç kl ri qırmızı, tünd v yaxud al-qırmızı, sarı, b -

növ yi v s. r ngd olması. Çiç kl m l rinin 15-30 gün davam etm si. Da lal sinin ya ılla dırmada, müxt lif çiç k kompozisiyası yaratmaq, gül d st si düz ltm k üçün istifadə olunması.

Göz lçiç kli a ac v kol bitkil ri. Otaq bitkil ri. Göz lçiç klil r a ac v kol bitkil rin Aveliya, alma (b z k), ba ına acı, bixar kolu(da qızılgülü), dov an alması, doqquzdon, rk v n, rkid , film bahar, qızılgül, yas m n, yemi an, zinincin v b-nın daxil olması.

Qızılgül (Roza L). tburnukimil r f sil sind n olmaqla, dünyada 400-d n çox, keçmi ittifaqda 200, Az rbycanda is 40-dan artıq növün mövcudlu u. Qızılgülünün Az rbycanda çox q dimd n kilib bec rilm si. Çiç yinin qurulu u v formasına, r ngin , göz lliyin gör n dekorativ bitkil rd n hesab olunması. Hal-hazırda 2000-d n artıq qızılgülün çe idinin olması. Bu qızılgülün rin park qızılgülü ri adlandırılması. Park qızılgülün rin qallına, damacek, a , sarı, qırı ıq yarpaq qızılgülün rin daxil olması. Hazırda çiç kl m l ri may ayından ba layaraq oktyabr ayına kimi davam etm si. Bunlardan katerina-kordes, Madam korelina, Testu, Kvin Elizabet, Ofeliya, Utro Moskvı Luna. Qızılgül çe idl rinin münbit torpaqlarda daha yax ı böyüyüb inki af etm si. Qızılgülün toxumlarla, q l ml rl , calaqlarla v firq nd etm kl çoxalmaları.

Otaq bitkil ri sas etibarı il tropik v subtropik bitkil r olub, Asiya, Afrika, Amerika v Avstraliyanın tropik v subtropik me l rd bitm si. Ona gör d bizim raitd otaq bitkil ri kimi bec rilm si. Onlardan n çox istifadə olunanları: Aqava, Ayıdö-yi, Amarillis (n rgizçiç yi), Aspraqus (qulançar), Aspidistra, Beqoniya çinqızılgülü, Dov ank l mi, zvay(aloya), tir ah, Fikus, Qulancar, Palmalar, Siklamen, kaktuslar, zanba lar v s.

tir ah (Pelargonium L.) tir ahkimil r f sil sind n olması. Otaq bitkil ri arasında özün m xsus tirli iyi olan n q dim bitki olması. Onun dünyada 250-y q d r növü vardır. tir ahın v t ni C nubi Afrikanın olması. Otaq raitind n lveri li üsul q l ml çoxaltmadır. Bitkinin ax l nmi budaqlarının budanmasının vacibliyi. tir ahı yaz, yay v payız aylarında i ıqlı v isti, qı aylarında is nisb t n s rin yerd (13-15⁰C) saxlanması.

Bölm

Park, küç v meydanların ya ılla dırılması. h r, rayon, q s b v sair ya ayı m nt q l rinin ya ılla dırılması, yeni parkların salınması, ayrı-ayrı ırk t l rin tikilm si il laq dar olaraq dekorativ bitkil r , o cüml d n a ac, kol, çiç k bitkil rin t labatın artması. Park v ba ların, küç ya ılıqlarının daha göz l görünm si a ac v kollarla b rab r, istifad olunan gül-çiç k bitkil rind n d çox asılı olması.

Ya ılla mada istifad olunan a ac v kol bitkil rinin havanı tozdan v müxt lif mexaniki qarı ıqlardan t mizl m si, onu oksigenl z nginl dirm si, yax ıla dırması v yum aq iqlim raiti m l g tirm si. Ba lar v parklar z hm tke l rin sevdiyi istirah t yerl ridir. Hal-hazırda dünyada 5 min q d r b z k bitkil rinin küllü miqdarda sortları v 2 min q d r otaq bitkil rin b z k üçün istifad edilm si.

H r bir ya ayı m nt q sinin ya ılla dırma idar sinin h min m nt q nin ya ılla dırılması il m ul olması. Bu idar l rin ya ılla dırma üçün tinklik t s rrüfatının olması.

Hal-hazırda Respublikamızda b z k bitkil rinin sayı v formalarının h dd n artıq çox olması. Buna gör d küç , park v meydanların b z dilm si müxt lif formada aparmaqla halinin ks r hiss sinin zövqünü ox ama ın mümkünlüyü.

Ya ılla dırmada b z k güll rind n kompozisiyaların t rtibatı. Land aft memarlı ı sasında ya ılla dırmada müxt lif kompozisiyaların qurulması müasir dövrün n vacib xüsusiyy t l rind n biri kimi. Parkların, ba ların, meydanların, yolların t rtibatında kompozisiyaların növ z nginliyin v dekorativ lam t l rin gör seçilm sinin z ruriliyi. Forma v xüsusiyy t l rin gör növl ri seç rk n sah nin ölçül ri v xüsusiyy t l ri t yin edilm kl razinin planında lahiy l dirm yin vacib olması. Ya ılla dırmada kompozisiya elementl rinin k narları, ba yolları, kol bitkil ri, arxlarla, çiç klikl hat olunarsa daha göz l görünm si. Ba sah sinin müxt lif sah l rind yerl n v dekorativ yollarla birl n bir neç balaca çiç klik ba sah sinin yara ı ı ola bilm si.

Ba ların t rtibatında r ng qammalarına uy un olaraq bitkil rin

seçimində istifadə edilən yazda parlaq rəngli güllərdən, yayda isə a, mavi, b növü rəngli güllərdən istifadə olunmasının vacibliyi. Güllüyün həmişə tənə, sənəli olması.

Güllüklərdə sarmağan bitkilərdən istifadə olunması. Onlar gözəl görünüşlü "kil" rolu oynaya bilər. Bu cür bitkilərdən canlı çəpərdüz lətin kə, bəzən gözəl olmayan yerini örtülməsində istifadə olunması.

Planla dırma haqqında ümumi tövsiyələr. Yaşıllıqların qurulmasında razinin forma və xüsusiyyətlərini görməli və kompozisiyaların yaradılması üçün vələ razini hazırlamaq, onun ölçülərini və formasını müəyyən etməyin lazımı olması və kəndə onun planı çəkilərək sahəyə köçürülməsi. Çiçəkləyin tikintilərdən bir qədər aralı yerləndirilməsi daha məqsəduşun olması. Bəzən planla dırılmasında sənə xüsusiyyətlərdən biri dekorativ ləmətlər görülməlidir. Bu formaların traflaqlarla, kollarla, tikililərlə, çəpərlərlə harmoniyatəkil edilərək onları tamamlaması. Bəzən yollarının kənarlarında kol bitkiləri, arxlarla, çiçəkliləmətlə olunan sahələrin gözəlgörünməsi.

Yaşılla dırmanın rəng qamması əsasında qurulması. Çiçəkləyin kompozisiyasının tərtibatında sənə elementlərdən biri rəng çalarlarının seçilməsinin olması. Yaxşı seçilmiş rənglərin insanlara xoş təsirətəlaması. Spektrdə sənə rəngləri: qırmızı, narıncı, sarı, yaşıl, göy və bəzən qırmızıdan yaşıl qədər istirənglər, sonra soyuq rənglərin olması. Birincil rənglərdə insanlarda isti, ikincil rənglərdə sənə təsirətəyaratması.

A rəng-neytral olaraq spektrin bütün rənglərini özündə cəmləməli dirməsi, buna görə rənglərin hamısı ilə yaxşı harmoniyatəkil etməsi. Qara rəng bəzən həyəcan hissinin bəzən qaldırması, bu rəng spektrin bütün rənglərlə ziddiyyətli olması. Kəskin rəng seçiminin istifadəsində mavi və sarı, qırmızı və yaşıl, sarı və bəzən yaşıl və s. rənglərin gözəlləri tez yorması. Optimal rəng uyğunlaşmasına nail olmaq üçün bitkilərin ağıdakı kimi seçilməsi məsləhət görülməsi: çiçəklərin 1/5 hissəsi ziddiyyətli yarıdan gül bitkiləri, 4/5 hissəsi isə neytral, yəni parlaq olmayan bitkilərdən təkil edilməsi.

Qazon və bəzən rənglərin tərtibatı. Yaşıllıqları yarıdarkən onların hansı növ bitkilərdən tərtib edilməsi və harada yerləşməsi

sinin müyyən edilməsi. İlk növbədə, bahçə sahəsində istifadə olunan gül növləri, sortları və formalarının ağırdakı qruplara bölünməsi: qazon, bordürlü, tək və qrup kəndləri, alpiniyalar və s.

Park, bahçə, ya da həyət sahələrində yaşıllıqların qurulmasında qazonlardan geniş istifadə edilməsi. Yaşıllaşdırmada qazonun fonunda sahənin bütün dekorativ mənzərəni kəsdirməsi. Qazonun cəmiyyətli gətirənməyə sürünən alçaq bitkilər kəlmə hamar meydança olması.

Qazonun müsbət xüsusiyyətləri:

1) qazonun yaşıllıq bahçənin ayrıca elementlərinin kiçik məmərliq formalarının gözəlliyini biruz verir

2) qazon otları səsin və tozun qarışmasını alır

3) hamar və sakit çalılardan gözləndirilən, səbətli sakitliyə

4) biçilmə qazonlar yaxşı üzvi gübrədir

5) çiçəkliyədə, kol qrupları düzgün yerlədirildikdə qazon sahənin sərhədlərini genişləndirir.

Qazonun hündürlüyü 7 sm-ə çatdıqda otların biçilməsi. Qalan ot örtüyünün 4 sm-dən hündür olmaması. Kəshəldə bitkilərin zərərli məhsulü. Düzgün biçilmə otlar tez böyüyür, qazon hamar və gözəl görünür.

Miksborderlərin tərtibatı. Bir neçə yarusda yerləndirən dekorativ-gül və dekorativ-yarpaqlı bitkilər qruplu kəndlər miksborderləndirilməsi. Miksborderlərin yolların və qazonların kənarlarında yerlədirilməsi. Canlı hasarda sarmanın bitkilərdən evin divarlarında salınmış miksborder həmişə sahənin yaxşı görünməsinə səbəb olması. Miksborderin eni 1.5 m, uzunluğu isə 4 m-dən çox olmamalıdır, bəzi hallarda miksborderlərin uzunluğu 10 m-dən çox ola bilər. Miksborder bitkilərin yarusla yerləməsi: ön planda alçaq bitkilər, arxa planda isə hündür bitkilər kəlməsi. Alçaq bitkilərdən hündür bitkilər keçid hamar və bərabər olması.

Üçplanlı miksborder variantında ön planda hündürlüyü 30 sm-dən çox olmayan alçaq boylu, orta planda hündürlüyü 40-70 sm-ə qədər, arxa planda isə hündürlüyü 0.8-1.5 m-ə qədər olan bitkilərin kəlməsi.

Bahçənin kölgəli hissəsində yerləndirən miksborderdə novruzçiçiyi, qarçiçiyi, yasəmən, nergiz, üskükotu, novruzgülü və s. yerləndirməyin vacibliyi.

V Bölm

Soliter kinl r. Gül l kl ri. Bitkil rin t k kinl ri soliter adlanması. Onların ç m nlikd , qazonda ya da ba qa açtq sah - l rd yerl dirilm si. Soliter bitkil rind göz l yarpaq formaları, r ngi, gövd si, güll rin r ngi v s. sas lam t hesab edilm si. Bu bitkil rin yazdan payıza q d r öz t krarolunmazlı ı il seçilm li v çiç kl m dövründ n sonra da dekorativ görünü ünü saxlamasının vacibliyi. Soliter kinl rind t k kinin mü yy n fonu olmalı. Fon kimi qazon, ç m nlik, kol ya da a acların çıx c rg si, evin divarı, dekorativ ç p r v s. ola bilm si. B zi hallarda soliter üçün fon bitkil rind n zirinc, Kanada k ndalası v s. bitkil rd n istifad daha m qs d uy unlu u. Soliter ba t rtibatının göz l lav olması.

Gül l kl ri land aft memarlı ı sasında ya ılıqları qurulmasında n geni yayılm olması. Gül l kl ri sah nin h cmind n, yaxınlıqda olan binaların, yolların v s. bitkil rin xüsusiyy t rin uy un birillik v çoxillik bitkil rd n istifad etm kl müxt lif kompozisiyaların qurulması. Sad v qarı ıq qruplardan istifad etm kl sah l rd gül l kl rin salınması. Qrup kinl rinin bir variantı da so anaqlı v çoxillik bitkil rd n kompozisiyaların yaradılmasının vacibliyi.

Canlı ç p rl r. Ba yolları. Canlı ç p r yaratmaq üçün albanlardan, oraya birl dirilm kiçik dir kl rd n, ya da üvüld n karkas düz ldilm si, sonra is bitki s pil r k bec rilm si. Bitki kinl rind n sonra kökl rin trafına torpaq tökülm li, sonra is suvarılması. Bitkil rin bir az böyüdükd n v torpaqda möhk ml ndikd n sonra gövd d n 10-15 sm uzunluqda saxlanmaqla yer üstü hiss sinin k silm si. Sonralar bitkil r böyüdükc böyümü yan bu daqların dayaqları b rkidilm si. Sonradan ç p r trapesiya formasında k silm si. 1 metr hündürlükd hasarın a a ı hiss si yuxarı hiss d n 10 sm enli olmasının vacibliyi. Adi hasarı ild bir d f , müxt lif formada olanları is 2-3 d f k silm si.

razinin t rtibatının sas elementl rind n biri ba yolları qurulmasıdır. Ba yollarında ya ılıqların land aft memarlı ı sasında qurulması insanların h min razid kilmi a acların, kol-ların, gül l kl rinin trafında g zintisini, onların psixoloji c h td n

istirahətini təmin etməsi. Yollar salınarkən qazonun zədələnməməsi üçün onların istiqamətini düzgün müəyyənliyəldirməyə zərurəti. Yolların üzərində tək və süni daşlardan düzəldilməli plitələr, beton, asfalt, çınqıl və digər materialların döşənməsi. Gərək bünövrədə olan plitələr hətə, sement məhlulundan düzəldilib üz hissəni eni düzəltmək lazımdır. Yolun kənarlarında bordür daşlarından zolaq düzəldilməsi. Bəzən yolların örtülməsi üçün tək və süni daşlardan düzəldilməli plitələrdən istifadə edilməsi. Hal-hazırda bəş yollarının salınmasında yeni tikinti materiallarından istifadə edilməsi: müxtəlif ölçülü, formalı və rəngli beton daşları, mozaikalı plitələr. Bu cür örtüklərinin soyuq və suya davamlı olması. Vəlcə bu daşları düzəyib, sonra isə müxtəlif rəngli daşlardan və daşuxurlarının qalıqlarından istifadə etməklə onun üst hissəsində müxtəlif kompozisiyaların qurulmasının mümkünlüyü.

Baş terraslarının tərtibatı. Evin trafik sahəsini böyütmək məqsədilə qazona trafik terras açılır. Terrasların bünövrəsi tək plitələrdən, süni daşdan və ya hətəndə düzəldilərsə daha gözəl olması. Plitələrin qalınlığı 10 sm-dən az olmamalıdır, kəsə halda onlar sınaqlanır. Tikintiyə başlanmadan vəvəlgilək terras yerləcək meydançanın hamarlanması, torpağın yuxarı qatının götürülməsi. İlin payızda aparılması. Gərək terrasda mebel olmayacağısa, plitələr düzəldilərkən bəş trafik meyilli olmasının vacibliyi. Keçmələrin nəzərdə tutulmuş yayınmaq üçün sarma an bitkilərdən çəpərlər, ya da kollardan canlı çəpərlərdən düzəldilməsi.

Yaşıl dırmada bitkilər qulluq xüsusiyyətləri. Bəş kəvəçək bitkilərinin normal inkişafında şəkəş xüsusiyyətlərdən biri suvarılmadır. Suyun fotosintez prosesində bitkilərin hətəyatında şəkəş rol oynaması və onlar üçün lazımı mikroiklim yaratması. Suyun çatı məzli və ya artıq olması bitkinin xətələnməsinə və məhv olmasına səbəb olması. Bitkinin bir çox amillərdən aslı olması: havanın temperaturu, nisbi rütubət, bitkinin ölçüləri, torpağın tərəkibi, ilin fəsli, hava rəiti, kök sisteminin və ziyəti, yarpaqların ümumi səthi.

Rütubətli torpaqlar tez ovulan və barməqlara yapışmayan olur. Bəş sahələrdə kilmə peperomiya drasena, kolumneyanı 2-3 gündən bir suvarmaq lazım olması. Krinum, kaktus və qlöksiniya

az-az suvarılması, aqava və aloye 2-3 həftənin biri suvarılmalı olması.

Yüngül torpaq qarışıqları ağır torpaqlara nisbətən tez quruyur, ona görə onlar tez-tez suvarılmalıdır.

Bitkilərin qaynadılmış su ilə suvarılması məsləhət görülmür, çünki onda oksigen yoxdur.

Kəmirli rəngli nəsu çox coddur, onun yumuşaldılması üçün torfdan və ya oksalat turusundan istifadə edilməsi. Yayda bitkiləri axşam, qısa işlər suvarılması yaxşı olması. Suvarılma və yumuşaldılmadan başqa bitkilərdə çiləmənin də aparılması. Bu proses hər gün çixana kimi davam etməsi.

Vegetasiya dövründə solmuş qonçularkəsilmişli, kəshalıda bu toxumların məlğəlməsinə mane olur.

dəbiyyat:

1. Qubadlı O.V., Amirov U.M., Bayramov A. . Gülçülük. Bakı, "Ozon" 2003, 415 s. h.

2. Məmmədov T.S. Gülçülük ensiklopediyası. Bakı, Azərbaycan riyatı, 2006. 308 s. h.

3. Həmidzadə T. Azərbaycanca gülçülük, Bakı, Dövlət riyatı, 1969, 91 s. h.

4. , « » . 655-670

5. , 1989, 225

6. - , 1975, 325

7. , , « » , 1986, 200

8. , - « » , 1986, 270

9. Hacıyev V.C. Azərbaycanın bitki örtüyü. Bakı, "ıq" 1976, 100 s. h.

10. Hacıyev V.C. Azərbaycanın Yüksəkdaşlıq bitkiçiliyinin ekosistemi, Bakı, "Elm" 2004, 130 s. h.

“Gülçülük v ya ılla dırma” f nni üzr planla dırma

	Mövzuların adı	T dris saatının miqdarı		
		Müha- zir	M - I	C mi
1	Gülçülük v ya ılla dırmanın h miyy ti v t tbiqi	2	2	4
2	Ya ılla dırmanın h miyy ti v tarixi	2	2	4
3	Çiç k bitkil rinin bec rilm si üçün lazım olan amill r	2	2	4
4	Çiç k bitkil rinin bec rilm qaydaları v çoxaldılması üsulları	2	2	4
5	Birillik, ikiillik v çoxillik çiç k bitkil ri	2	2	4
6	Göz lçiç kli a ac v kol bitkil ri. Otaq bitkil ri	2	2	4
7	Park, küç v meydanların ya ılla dırılması	2	2	4
8	Ya ılla dırmada b z k güll rind n kompozisiyaların t rtibatı	2	-	2
9	Planla dırma haqqında ümumi tövsiy l r	2	-	2
10	Ya ılla dırmanın r ng qamması sasında qurulması. Çiç kl rin növl ri	2	-	2
11	Qazon v bordürl rin t rtibatı	2	-	2
12	Miksbordürl rin t rtibatı	2	-	2
13	Soliter kinl r. Gül l kl ri	2	-	2
14	Canlı ç p rl r. Ba yolları	2	1	3
15	Ya ılla dırmada bitkil r qulluq i l ri	2	-	2
	C mi	30	15	45

: 03.01.2011
60 84 1/16.
/ 1
j 100.

« »
1102, 9.
: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212 42 37
- : @ .
www. qanun. az